

Групова система розселення як напрямок стратегії об'єднання територіальних громад

В. О. Яценко

<https://doi.org/10.31174/SEND-NT2018-157V117-04>

Кафедра ландшафтної архітектури Київського національного університету будівництва і архітектури, м.Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: viktoryathenko@ukr.net

Paper received 25.01.18; Accepted for publication 30.01.18.

Анотація. В статті проаналізовано суть групової системи розселення як містобудівного об'єкта та визначена важливість системного підходу при формуванні територіальних громад як суб'єктів нової адміністративно-територіальної реформи в Україні. Територіальна громада є соціальною основою групових систем розселення локального рівня.

Ключові слова: *групової системи розселення, стратегія, територіальна громада, реформа, територія, самоврядування, містобудування.*

Вступ. Сучасний світ характеризується швидким розвитком технологій, глобальною і регіональною організацією виробництва, погіршенням екології та глобальною зміною клімату і, як результат, дедалі більшою конкуренцією за ресурси територіальні, природні, економічні, соціальні та інші.

В цій ситуації розвинені країни світу покладаються на стратегічне планування розвитку територій всіх рівнів як інструмент, що допомагає ефективно реагувати на всі зміни в політиці, управлінні, плануванні, законодавстві та адаптувати процеси до динамічних умов часу.

Стратегічне планування регіонального розвитку є одним з найбільш перспективних та ефективних механізмів реалізації довгострокової регіональної політики в сучасних умовах змін адміністративно-територіального устрою та нової форми суспільних відносин в Україні.

Стратегічне планування – це безперервний процес, який складається з моніторингу виконання сформованих завдань та досягнення поставленої мети.

Успіх стратегічного планування регіонального рівня можливий за умови тісної співпраці, узгодженості дій і координації органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, громадськими організаціями, політичними системами, консолідації зусиль всієї спільноти на всіх рівнях.

Елементом процесу стратегічного планування сьогодні є один з видів групової форми розселення – територіальна громада, як суб'єкт в діяльності і об'єкт територіальної організації.

Саме групова форма розселення, а не індивідуальність окремого поселення чи адміністративної одиниці, форма визначення меж якої і має стати основним стратегічним завданням містобудування і регіонального планування.

Огляд публікацій по темі. Тема групових систем розселення в Україні вже піднімалась рядом спеціалістів в сфері містобудування та регіонального планування.

Так, в передвоєнний період 20-40 рр. минулого століття, при розробці перших проектів районних плануваль розглядалися не окремі міста, а як групові системні утворення.

Спеціалістами цього періоду були А.Ейнгорн, Д.Богорад, О.Касьянов, М.Іванюк, І.Малозьомов, Б.Приймак, А.Станіславський. [1,2,3] Творчі досягнення даного періоду неодноразово аналізувались в публікаціях І.Фоміна, М.Дьоміна, М.Кушніренко, Ю.Білокося, А.Вергеліса, В.Хазанової,

В.Яценко. [4,5,6,7,11]

Період 1950-2000 рр. ХХ ст. характеризується найбільшими темпами урбанізації. Поняття «система» стає містобудівним поняттям, яке розглядає територіальну сукупність населених місць.

Саме в такому аспекті як групова система, розселення трактують І.Фомін, Г.Лаврик, І.Смоляр, Г.Малоян, Н.Наймарк, Г.Фільваров, Г.Заблоцький, В.Вадімов, Т.Панченко. [8,9,10]

Дослідження розглядали процес урбанізації як формування великих агломерацій, в основі яких були великі міста, друга частина вважала процес агломерування як неупорядкований процес зв'язків і саме групова система здатна суттєво покращити становище.

Мета. Мета публікації полягає в спробі розглянути групову систему розселення як дієву форму врегулювання хаотичного процесу утворення нових територіальних одиниць – територіальних громад. Групова система розселення локального рівня побудована на стратегії об'єднання з подальшим розвитком, а не занепадом.

Матеріали та методи. Світ ніколи раніше не знав таких темпів розвитку як на початку ХХІ століття. Якщо в середині минулого століття населення Землі складало 3 млрд. то на початок третього тисячоліття воно перешугнуло 6 млрд. чоловік, а на протязі першої декади нинішнього століття чисельність збільшилась ще на один мільярд. Чисельність населення України по даних Держстату на 01.01.2013 р. складала 45,553 тис. чоловік, що на 80,6 тис. менше ніж рік тому. Міське населення складало 31,4 тис. чоловік. Зменшення населення сталося в Сумській, Полтавській, Черкаській, Донецькій, Луганській та Чернігівській областях.

Тенденція значної міграції з кожним роком збільшується, що вносить значні корективи в систему розселення. Така ситуація руйнує комплексний характер системи підтримуючи її тільки за рахунок адміністрування вертикалі влади.

Політика зміни характеру управління шляхом децентралізації народно-господарчих процесів та передачі частково влади на місцевий рівень, спроможна внести значне покращення та призупинення деградаційних процесів. Саме міграційні процеси, застарілі принципи директивного керівництва, занепад національної економіки в угоду зарубіжним виробникам, незрозумілі земельні відносини з розтягуванням без яких би то не було перспективних стратегічних планів не тільки на

місцевому рівні, а й на районному і обласному – неповний перелік всіх негараздів системи розселення в Україні.

Реформи, які проходять в сфері адміністративно-територіальних змін, не враховують головного суб'єкта «гри» архітектора, спеціаліста здатного поєднати знання різних спеціалістів в стратегічну концепцію розвитку територій.

Важливою місією містобудівного планування групових систем є погодження інтересів учасників містобудівного процесу, насамперед – це погодження приватних і суспільних інтересів всіх суб'єктів територіальних громад, а прийняті рішення були б оптимальними і ефективними як на місцевому так і на регіональному рівні.

Проведені дослідження звертають увагу на інформаційну неповноту пов'язану, насамперед, з тим, що система містобудівного планування не завжди адекватно сприймає реальну суть процесів соціально-економічного розвитку. Тому робота інститутів містобудування та системи управління галузі на регіональному та місцевому рівнях вимагає удосконалення містобудівної підготовки. Сьогодні збільшується розрив між соціальними змінами і можливостями погоджувати їх з містобудівним розвитком.

Погашення дисонансу надшвидких політичних змін в державі з містобудівною діяльністю здійснюється спробами вирішення проблеми шляхом проведення фрагментарних реформ «косметичного» характеру. Суть таких реформ полягає в основному, в нових формах трактування старих зрозумілих понять, заміні та ускладненні процесів, залученні більш широкого кола учасників до містобудівного процесу, здебільше не маючих ніякого відношення до такого та інше.

Одні щиро вірять, що нові підходи у вигляді нових понять є більш ефективними, інші, яких називають скептиками, використовують нові слова, інколи нерозуміючи їх значення, працюючи, як завжди поглиблюючи кризу містобудівного розвитку.

Амбітність планів якнайшвидше закінчити процес об'єднання територіальних громад все більше приймає характер без всякого зв'язку з реальністю.

В умовах правової, законодавчої та нормативної невизначеності дають знати тенденції, які є протиріччям сталого розвитку групових систем локального рівня, якими є територіальні громади в процесі свого становлення. Тому перед теорією і практикою містобудування сьогодні стоїть завдання удосконалення механізмів і розвитку форм і методів містобудівного планування на регіональному рівні.

Групова система населених міст (ГСНМ) – є раціональна просторова організація територіальної групи міст, селищ, сіл, що заснована на соціально-економічній взаємодії, скооперованій системі обслуговування, спільному використанні міжміських територій і єдності планувальної структури.

Саме таке трактування найбільше відповідає сучасній новій формі першої місцевої сходинки робіт з районно-планувальних робіт.

В основу містобудівних концепцій адміністративно-територіального поділу раніше традиційно приймалися принципи формування групових систем розселення з параметрами 1,0-1,5 часової доступності до визначеного центру

соціального обслуговування та трудові міграційні процеси.

Ідеологія групових систем була сформульована в 70-80-х роках минулого століття (Ф.Лістенгурт, І.Смоляр, І.Фомін та інші). [5, 12] Сьогодні процес децентралізації вносить суттєві зміни в поняття «групова система». Визначення конкретного суб'єкта територіальної громади як групової системи наповнює дане поняття реальним реалізуємим змістом, а не теоретичними науковими складовими. По-перше, територіальна громада, як система, складається з територій як в межах населених пунктів, так і міжселенних територій, що змінює характер міграційних процесів. Характер рівня життя в системі відносно вирівнюється між всіма населеними пунктами.

Характеризуючи особливості нового адміністративно-територіального устрою України (формування територіальних громад) Г.Фільваров визначає функціонально-планувальну цілісність групових систем розселення за слідуючими функціями: [10]

1.) населення групових систем має просторову можливість вільного вибору місця працевлаштування і проживання;

2.) існує визначена сукупність проблем міського розвитку, вирішення яких можливе і доцільне на основі консолідації зусиль окремих поселень, що входять в дану систему;

3.) забезпечуються умови для ефективного використання території в планувальних межах системи;

4.) формується єдина інженерно-технічна інфраструктура;

5.) формуються умови для проведення єдиної містобудівної політики та спільного управління територією на основі взаємного договору всіх поселень.

Саме така сукупність населених пунктів, що виступає як територіальна громада є суб'єктом місцевого самоврядування з функціями групової системи населених пунктів.

Концепція групової системи населених міст запропонована в містобудівній науці в результаті усвідомлення необхідності переходу від автономного розвитку міст до їх взаємопов'язаного формування. До початку 80-х років ХХ століття спроба розглядати розвиток міст в територіальних системах неодноразово виникала в різних країнах, в роботах різних спеціалістів. Це і взаємозалежність поселень у Говарда, спроби районування територій з виділенням головних системо формуючих міст в Німеччині, Франції, Англії, районування та побудова каркасу поселень в перших проектах районного планування в Україні та інші.

На початку 80-х років ХХ століття групова система населених місць розглядається як новий етап містобудівного проектування. Етап спроби пошуку поєднання задач районного планування і генеральних планів поселень. Досвід проектних та науково-теоретичних робіт як у проектах районних планувальних так і генеральних планів показав необхідність розробки комплексу задач поєднання їх в новому виді проектних робіт.

Виникла також необхідність розробки нових

методичних прийомів проектування групових систем населених місць, враховуючи регіональні умови, природно-ландшафтні властивості територій, народно-господарчих передумов подальшого розвитку.

Групова система населених місць розглядається як найбільш прогресивна форма перспективного розселення, хоч в неї зберігається територіально-групова форма організації виробництва, яка закономірна і для міських агломерацій. [12] Однак, як зазначає автор, на відміну від них, групова система населених місць розглядається як функціонально і планувально цілісне утворення. Автор має на увазі суттєву різницю між групою системою населених місць де задіяні всі види територій як в межах поселень так і міжселенні території на відміну від особливостей агломерацій в яких головну роль відіграють зв'язки урбанізованих територій міст.

Інтенсивний економічний розвиток спричинив в 70-80 –х роках появу нових міст і формування навколо нових поселень, які утворювали системи розселення, але в межах функціональної залежності.

Виникає необхідність конкретизувати загальну концепцію групових систем розселення. Регіональні умови економічного розвитку диктують свої вимоги формування.

В Україні в цей час особливого значення набувають розробки інституту УкрНІПмістобудування, які очолював І.О.Фомін.

Однією з важливих робіт стає розробка Дніпропетровської ГСНМ. Головною задачею було виявлення потенційних можливостей формування групових систем населених місць, виходячи з їх територіальних можливостей і регіональних вимог. Рис. 1

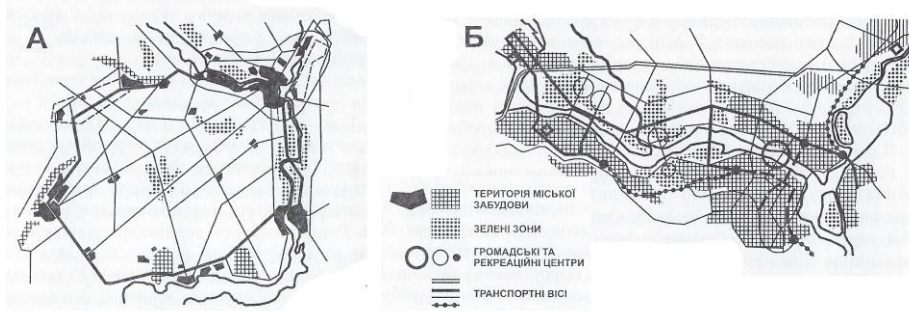

Рис. 1 Схема структури населених місць регіонального (А) і локального (Б) рівнів (І.О.Фомін)

Таке поєднання розвело в різні боки ряд наукових досліджень, які починають ставати об'єктом економістів, географів, соціологів, демографів, політиків і тільки як кінцева стадія містобудівників і архітекторів, які старались створити загальну інформативну базу, яка закладалась в основі обласних і районних проектів регіонального планування та Генеральній схемі розселення України.

Більшість спеціалістів схилилась до стратегії розробки стратегічних пропозицій формування агломерацій як нового типу містобудівної проектної та наукової діяльності.

Проте існували проблемні задачі і для одних і для інших, а саме:

- визначення меж агломерацій чи систем;
- формування інженерно-транспортної системи;
- врахування природно-ландшафтних умов при формуванні планувальної структури;

- стримування зростання міст-центрів;
- екологічне покращення середовища.

В теорії і практиці містобудування визначено три типи малих систем розселення: районні, міжгосподарські, господарські. [13] Рис. 2

Малі системи розселення як прототип групових систем локального рівня формують ієрархічну структуру розселення регіональних систем.

Так, Тімохін В.О. розглядає групові системи трьох типів: малі, середні і великі, які в свою чергу формуються з місцевих систем.

Розглядаючи формування групових систем населених місць в Україні Фомін І.О. виділяє важливий фактор, який полягає в не фіксованості меж групових систем, а інтенсивний процес агломерування міст як більш високий рівень їх, що володіє всіма системними признаками.

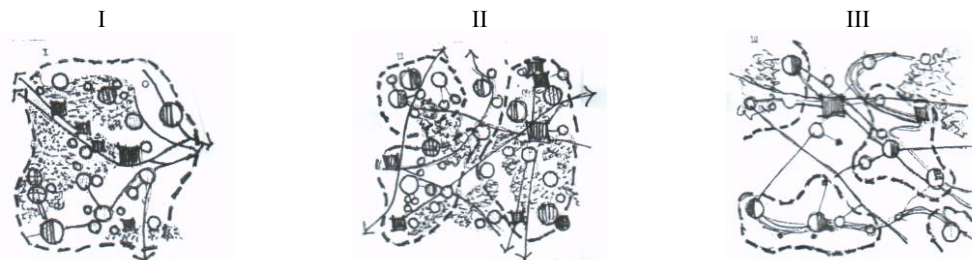

Рис. 2 Типи малих систем розселення: I районні; II міжгосподарські; III господарські

Головним з них вважає функціональну цілісність, обумовлену розвиненими міжселенними зв'язками, що дає право рахувати ці території елементами ієрархічної системи розселення.

Зміни адміністративного устрою вносять свої корективи в порядок важливості формування ієрархії побудови регіональних систем. Форма самоуправління локальних групових систем ставить головним не

виробничі зв'язки, а саме систему управління, яка формує умови виходячи з потреб і можливостей територіальної громади, як стверджував М. Драгоманов – «суспільно-політичний лад країни будується «знизу-догори» - «громадянин-громада-волесть-повіт-область-держжава».

Повертаючись до становлення поняття «групова система» саме з позиції містобудування, важливим стали дослідження Київської ГСНМ та її структурних елементів – груп приміських населених місць. Запропонована система поясного зонування дозволила на підставі соціально-економічного та демографічного прогнозів і комплексної оцінки територій розробити варіанти збалансованого перерозподілу пріоритетів розвитку Київської ГСНМ на локальному і регіональному рівні. [5] Визначені головні напрямки розвитку міста та перспективність ряду малих і середніх міст.

В роботі О. Куца розглядаються типічні групові форми розміщення приміських поселень з неупорядкованою функціонально-планувальною структурою. Рис. 3 [14]

Вплив великого міста вимагає розглядати комплексно їх архітектурно-планувальну структуру. Групові форми розселення приміської зони великих міст не як самостійні елементи розселення, а як взаємозалежні від агломераційних властивостей великого міста, що підтверджує необхідність планувальних перетворень їх в перспективні системи населених міст (групові системи локального рівня).

В роботі Куца О. такі системи розглядаються як «групи приміських поселень» (ГПП), як об'єкти наукового аналізу і містобудівного проектування, запропонована методика їх класифікації за двома багатомірними параметрами: розвиненості і взаємозв'язку з центральним містом.

Так для Київської міської агломерації виділено 8 ГПП.

Розроблена методика дозволила перейти від роздрібленої мережі поселень до нової форми організації розселення в приміській зоні об'єднаних планувальних комплексів – групових систем розселення в структурі міської агломерації.

Ситуація, яка характеризується створенням хаотичної мережі різнофункціональних територій призвела до висновку, що процес агломерування міст не є панатеєю особливо для такої аграрної країни як Україна.

Найбільш розумним мабуть є організація територіальної діяльності у вигляді територіальних громад, які діють у формі групових систем об'єднаних на цілій системі умов і правил. І саме розробка стратегічної парадигми для кожної системи в поєднанні загальних вимог регіонального планування і Генеральної схеми розселення є головним завданням сьогоденної містобудівної науки. Така стратегія можлива тільки при поєднанні трьох основних аспектів, результатів (інформації), моніторингу всіх рівнів регіонального планування, адміністративному управлінні, що базується на твердій законодавчій та нормативній базі та системі формування кадрів здатних організувати і здійснювати всі процеси (навчання і наука).

Територіальна громада як групова система населених місць локального рівня має орган

управління, який є головним при вирішенні внутрішнього стану своєї системи, визначає проблеми, задачі, шляхи їх вирішення не підпорядковуючись, а узгоджуючи з загальною системою.

Локальна система має здатність прогнозувати і оцінювати можливі наслідки стратегії розвитку, тактики управління, приймати рішення з усвідомленням ризиків по результатах своєї діяльності.

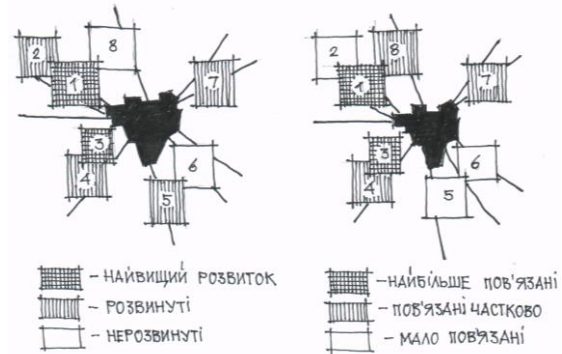

Рис. 3 Оцінка груп приміських населених місць в структурі міської Київської агломерації (Куца О.)

1 – Ірпінська; 2 – Бородянська; 3 – Боярська; 4 – Васильківська; 5 – Обухівська; 6 – Бориспільська; 7 – Броварська; 8 – Вишгородська

Сьогодні все більше стає очевидним, що без економічного і соціального планування, без містобудівного проектування які визначають мету продуманої діяльності суспільства і держави сучасна Україна існувати не зможе. [6]

Нова спроба скинути всі проблеми бездарного керівництва на нову форму суспільних територіальних і економічних відносин на територіальні громади, можливо дасть шанс вийти з складної ситуації, за умов дійсно поваги до суспільної думки та бажання змін.

А територіальна громада як власник матеріальних і природних ресурсів зможе зорганізуватись в групову систему населених місць, яка буде об'єктом містобудівного проектування як елемент системи розселення всієї держави.

Результати та їх обговорення. Результатом дослідження є спроба розглянути поняття групова система розселення з позиції його еволюційного процесу становлення та значення для сьогоденного процесу містобудівної теорії і практики. Система змін Адміністративно-територіального устрою України в формі територіальних громад є не що інше як початкова стадія перетворення існуючої мережі населених місць в групові системи розселення. Процес, який полягає в вивченні існуючої мережі з позиції можливостей перспективного розвитку, виходячи з їх природного, економічного, соціального потенціалу на принципах взаємодоповнення та спільної організації.

Висновок. Як показує аналіз формування парадигми групових систем розселення, воно має глибокі теоретичні та практичні напрацювання.

Проте, через малоефективність системи управління територіями ставлення до містобудівної діяльності в Україні останні 30 років більше походило на латання

промахів в питаннях територіального планування.

Тому новим етапом проектної містобудівної діяльності має стати розробка пропозицій по організації території, функціональному зонуванню, інженерному забезпеченні, охороні довкілля групових систем населених місць локального рівня – територіальних громад.

Необхідно розробити системні принципи просторової організації і розвитку групових систем

розселення локального рівня, якими можуть бути: єдність внутрішніх і зовнішніх зв'язків, індивідуальності, гармонійності, просторової організації, узгодженості, варіантності та традиціоналізму. Мета принципів зниження рівня неупорядкованості територіальної організації простору як самих населених пунктів так і міжселенних територій та створення гармонійної містобудівної системи на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богорад Д.И. Конструктивная география района. Основы районной планировки. – М.: Мысль, 1965. – 407 с.
2. Богорад Д.И., Станиславский А.И. Очередные задачи районной планировки на Украине // Строительство и архитектура. – 1957. – №1.
3. Станиславский А.И. Развитие районной планировки в Украинской ССР. – Сб.: «Градостроительство и районная планировка». – К.: «Будівельник», 1967. – С.43.
4. Білоконь Ю.М. Региональне планування (теорія і практика) / За ред. І.О.Фоміна. – К.: Логос, 2003. – С.246.
5. Фомин И.А. Формирование групповых систем населенных мест в УССР // Групповые системы населенных мест в различных природных и экономических условиях. Сб. науч. трудов ЦНИИГрадостроительства, М., 1982.
6. Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
7. Хазанова В.Э. Советская архитектура первой пятилетки. – М.: Наука, 1980. – 373 с.
8. Наймарк Н.И. Комплексная планировочная организация урбанизированных регионов (методология, методика, прогнозирование): Автореф. дис. ... д-ра арх. – М., 1982. – 84 с.
9. Панченко Т.Ф. Формирование курортно-рекреационных систем во взаимосвязи с расселением. – М.: ННТИ по гражд. стр-ву и арх., 1978. – 48 с.
10. Фильваров Г.И. Задачи функционально-планировочной организации в схемах территориальной планировки областей. Досвід та перспективи розвитку міст України. Зб.наук.праць – К.: ін-т «Діпромiсто», 2003, вип.5. – 172 с.
11. Яценко В.А. Планировочная реконструкция больших городов Донбасса, образованных в годы первых пятилеток. Дис. на соиск.уч.ст. канд.арх., - К., 1989.
12. Смоляр И.М., Бучев Л.Ф. Опыт экспериментальной разработки групповых систем населенных мест в различных природных и экономических условиях. Сб. науч. трудов ЦНИИГрадостроительства. – М., 1982.
13. Тімохін В.О. Основи містобудування. Навч. посібник. – К.: 1996. – 216 с.
14. Куш О.Н. Функционально-планировочная организация групп пригородных поселений в структуре крупной городской агломерации (на примере Киевской городской агломерации). Автореф. дис. на соиск. уч. ст. канд.арх. – Киев. – 1989 .

REFERENCES

1. Bogorad D.I. Konstruktivnaya geografiya rayona. Osnovy rayonnoy planirovki. – M.: Mysl', 1965. – 407 s.
2. Bogorad D.I., Stanislavskiy A.I. Ocherednyye zadachi rayonnoy planirovki na Ukraine // Stroitel'stvo i arkhitektura. – 1957. – №1.
3. Stanislavskiy A.I. Razvitiye rayonnoy planirovki v Ukrainской SSR. – Sb.: «Gradostroitel'stvo i rayonnaya planirovka». – K.: «Budivelnik», 1967. – S.43.
4. Bilokon' YU.M. Regional'ne planuvannya (teoriya i praktika) / Za red. I.O.Fomina. – K.: Logos, 2003. – S.246.
5. Fomin I.A. Formirovaniye gruppovykh sistem naselennykh mest v USSR // Gruppovyye sistemy naselennykh mest v razlichnykh prirodnykh i ekonomicheskikh usloviyakh. Sb.nauch.trudov TSNIIPradostroitel'stva, M., 1982.
6. Demin N.M. Upravleniye razvitiyem gradostroitel'nykh sistem. – K.: Budivelnik, 1991. – 184 s.
7. Khazanova V.E. Sovetskaya arkhitektura pervoy pyatiletki. – M.: Nauka, 1980. – 373 s.
8. Naymark N.I. Kompleksnaya planirovochnaya organizatsiya urbanizirovannykh regionov (metodologiya, metodika, prognozirovaniye): Avtoref.dis. ... d-ra arkh. – M., 1982. – 84 s.
9. Panchenko T.F. Formirovaniye kurortno-rekreatsionnykh sistem vo vzaimosvyazi s rasseleniyem. – M.: NNТИ po grazhd. str-vu i arkh., 1978. – 48 s.
10. Fil'varov G.I. Zadachi funktsional'no-planirovochnoy organizatsii v skhemakh territorial'noy planirovki oblastey. Dosvid ta perspektivi rozvitku mist Ukraini. Zb.nauk.prats' – K.: in-t «Dipromisto», 2003, vip.5. – 172 s.
11. Yatsenko V.A. Planirovochnaya rekonstruktsiya bol'shikh gorodov Donbassa, obrazovannykh v gody pervykh pyatiletok. Dis. na soisk.uch.st. kand.arh., - K., 1989.
12. Smolyar I.M., Buchev L.F. Opyt eksperimental'noy razrabotki gruppovykh sistem naselennykh mest v razlichnykh prirodnykh i ekonomicheskikh usloviyakh. Sb. nauch. trudov TSNIIPradostroitel'stva. – M., 1982.
13. Timokhin V.O. Osnovi mistobuduvannya. Navch. posibnik. – K.: 1996. – 216 s.
14. Kushch O.N. Funktsional'no-planirovochnaya organizatsiya grupp prigorodnykh poseleniy v strukture krupnoy gorodskoy aglomeratsii (na primere Kiyevskoy gorodskoy aglomeratsii). Avtoref.dis. na soisk. uch. st. kand.arh. – Kiyev. – 1989 .

The group settlement system as a strategy direction of uniting the territorial association

V. O. Yathenko

Abstract. In his article was analyzed the main essence of the group system of settlement as a town-planning object. In addition, the importance of the system approach in the process of forming «territorial association» as subjects of the new administrative-territorial reform in Ukraine. This «territorial association» is the social basis of the group systems of local level resettlement.

Keywords: group system of settlement, strategy, «territorial association», self-government, town-planning.

Групповая система расселения как направление стратегии объединения территориальных громад

В. А. Яценко

Аннотация. В статье проанализирована сущность групповой системы расселения как градостроительного объекта, определена важность системного подхода в процессе формирования «территориальных громад» как субъектов новой административно-территориальной реформы в Украине. «Территориальная громада» является социальной основой групповых систем расселения локального уровня.

Ключевые слова: групповая система расселения, стратегия, «территориальная громада», самоуправление, градостроительство.